

BUD-2
[Signature]

Lipiany, stan. 1

Stanowisko/a nr

39-09/6

Numer AZP

Lipiany

Gmina

Sprawozdanie z badań archeologicznych

Znak decyzji:	Z.Arch.5161.56.2022.ETK
Numer decyzji:	1231/2022
Decyzja z dnia:	26 lipca 2022
Termin badań:	Grudzień 2022 - Styczeń 2023
Prowadzący badania:	Dr Marcin Peterlejtner Mrg Radosław Tomaszewski
Teren badań:	1/5 obr. Lipiany 2, gm. Lipiany
Inwestycja:	Badania wyprzedzające pod budowę wieży widokowej

Wynik badań: pozytywny

Pyrzyce, 2022-2023

Sprawozdanie z badań wyprzedzających budowę wieży widokowej na
grodzisku w Lipianach

dr Marcin Peterlejtner

mgr Radosław Tomaszewski

Pyrzyce 2022/2023

1. Informacje wstępne

Inwestor Gmina Lipiany zwróciła się do dr Marcina Peterlejtnera o przeprowadzenie wyprzedzających badań archeologicznych w miejscu przeprowadzonej wycinki drzew i krzewów w związku z planowaną budową wieży widokowej na grodzisku w Lipianach. Badania prowadzono na terenie działki nr 1/5 obr. Lipiany 2, gm. Lipiany, na której zlokalizowane jest grodzisko w Lipianach wpisane do rejestru zabytków pod nr 617 decyzją z dnia 16 grudnia 1969 r., znak Kl.I.6801/29/69, zaewidencjonowane jako stanowisko archeologiczne Lipiany stan. 1 (AZP 39-09/6), Prace odbywały się zgodnie z decyzją Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr 1231/2022 Z.Arch.5161.56.2022.ETK z dnia 26 lipca 2022 r.

1.1. Informacje o obszarze badań

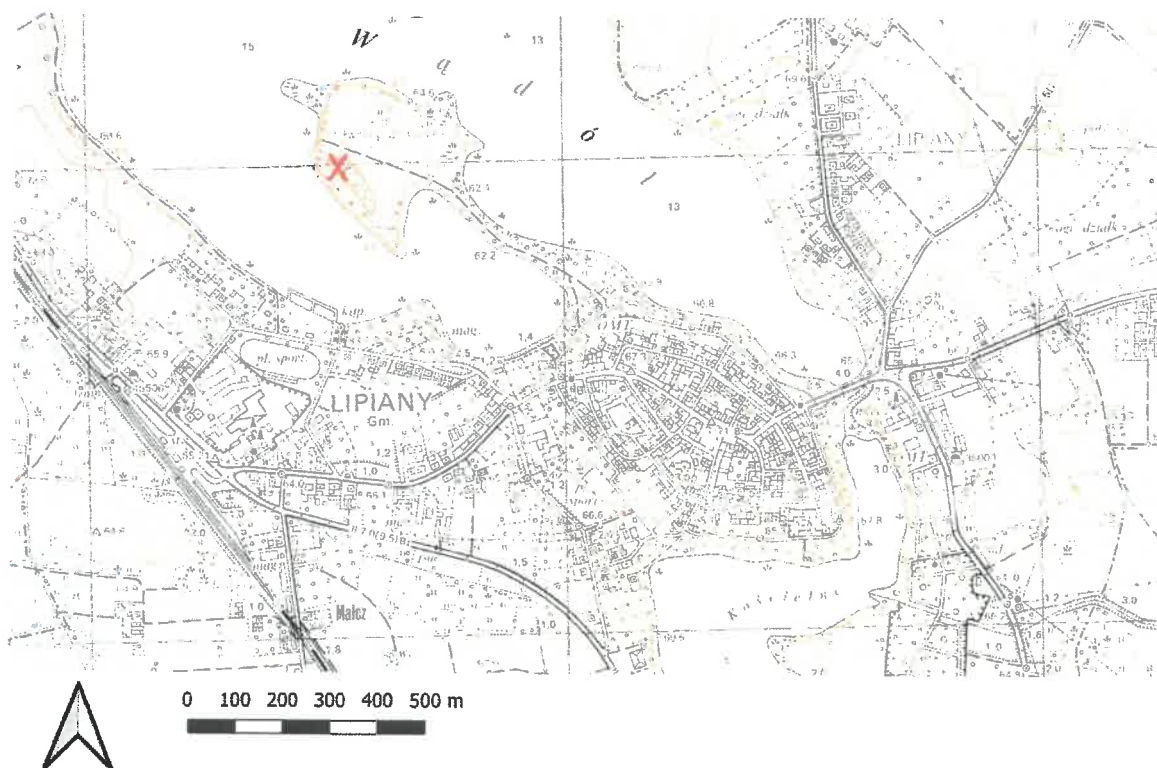
Badania prowadzone były na obszarze grodziska w Lipianach wpisanego do rejestru zabytków pod nr 617 decyzją z dnia 16 grudnia 1969 r., znak Kl.I.6801/29/69, zaewidencjonowane w systemie AZP jako stanowisko archeologiczne Lipiany stan. 1 (AZP 39-09/6).

Grodzisko w Lipianach zlokalizowane jest na półwyspie (dawniej wyspie) na jeziorze Wądoł. Umiejscowione zostało w strategicznym miejscu przeprawy pomiędzy jeziorami. Na podstawie znajdowanego na obszarze stanowiska materiału ceramicznego ustalono jego chronologię na wczesne średniowiecze XI-XII wiek. Jest to grodzisko nizinne, jednoczołowe, podkowiaste. Wał o kształcie podkowiastym łączy się od strony południowej ze stromymi stokami wzgórza, które wydłuża się wzdłuż zachodniego brzegu wyspy. Stożkowata kulminacja znajduje się na krańcu zachodnim. Wyniesienie opada w kierunku północnowschodnim do środka majdanu, który jest nieco wklęsły i nieznacznie wyniesiony w części środkowej. Wyniki przeprowadzonych na grodzisku badań archeologicznych wskazują, że gęste zasiedlenie, o czym świadczy warstwa osadnicza, znajdowało się w południowej i wschodniej części wydzielonego stanowiska (od wału w kierunku obniżenia terenowego). Badania prowadzone po wschodniej stronie stanowiska wskazały dwie fazy zabudowy wału obronnego. W obrębie stanowiska warstwy kulturowe osiągały miąższość do 1 m poniżej współczesnego poziomu terenu.

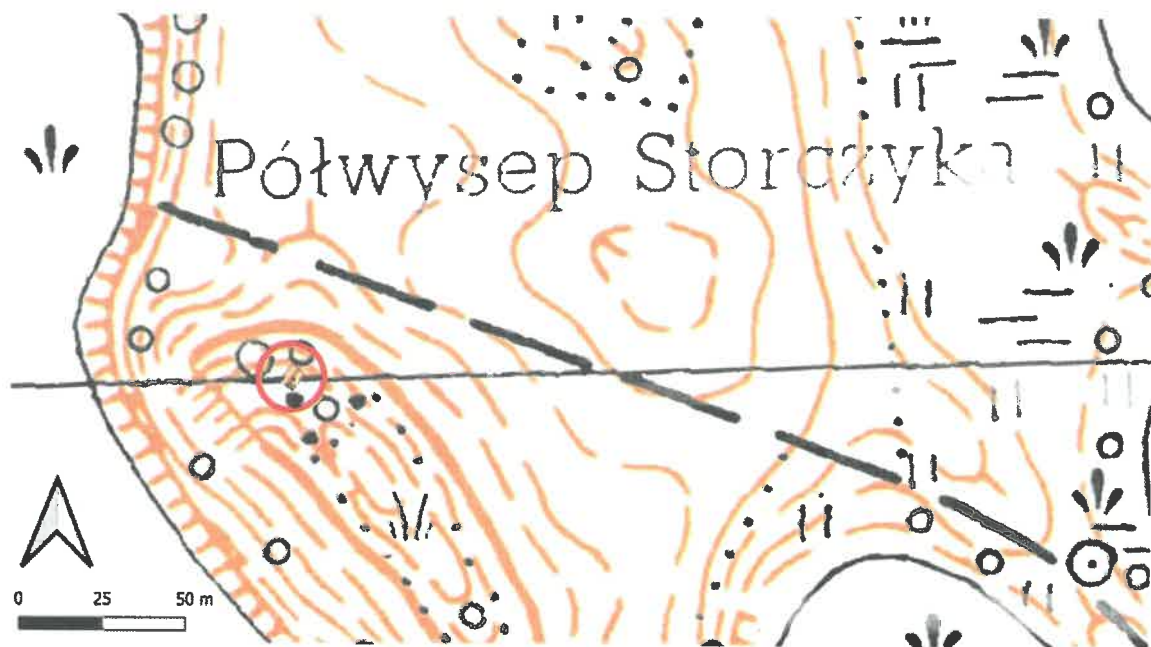
Stanowisko było badane w 1969 roku - badania sondażowe, w 1975 roku - wiercenia, w 1992 roku badania wykopaliskowe. Jest ono również opisywane w literaturze w następujących pozycjach: E. Cnotliwy, *Badania grodzisk słowiańskich w powiecie pyrzyckim w 1969 roku*, "Zeszyty Pyrzyckie", t. 4, 1971, s. 7 i n.; E. Cnotliwy, T. Nawroński, R. Rogosz,

Grodziska wczesnośredniowieczne na Ziemi Pyrzyckiej, "Slavia Antiqua", t. 27, 1980, s. 173-183; W. Łosiński, Osadnictwo plemienne Pomorza (VI-X wiek), Poznań 1982, s. 212; S. Słowiński, Badania na grodzisku w Lipianach w 1992 roku, "Materiały Zachodniopomorskie", 38, 1992, s. 249-276.

Obszar przeznaczony pod budowę wieży widokowej zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części półwyspu.

Rysunek 1. Lipiany, stan 1, mapa przedstawiająca lokalizację inwestycji (czerwony X) w kontekście miasta Lipiany.

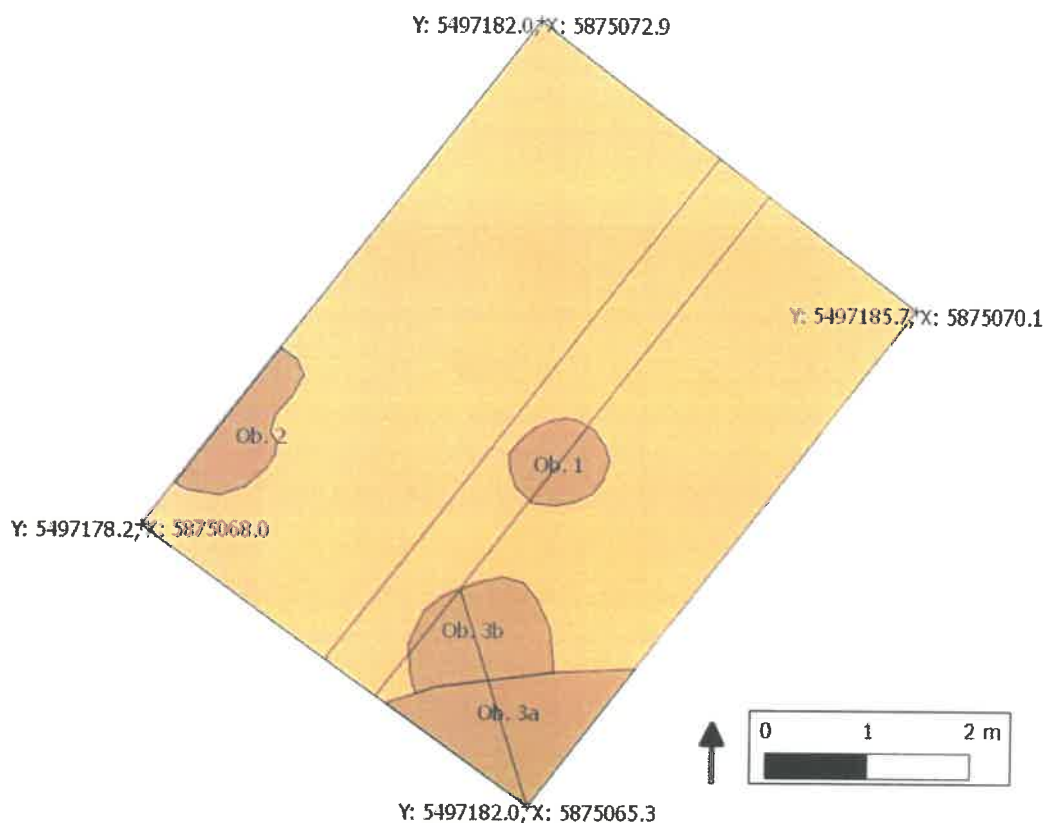

Rysunek 2. Lipiany, stan 1, mapa przedstawiająca lokalizację inwestycji (czerwone kółko) na obszarze Półwyspu Storczyków.

2. Przebieg prac archeologicznych

Ustalenie lokalizacji pod wieżę poprzedzono serią odwiertów geologicznych, które miały na celu wskazanie miejsca z nawarstwieniami zabytkowymi o jak najmniejszej miąższości. W ich wyniku wytypowano północną część wyniesienia morenowego w południowo-zachodniej części półwyspu.

Dla realizacji badań wyprzedzających budowę wieży widokowej wytyczono wykop o wymiarach 6,3 m na 4,7 m. Dla celów dokumentacyjnych wykop na osi NE-SW podzielony został ściankami o szerokości 60 cm.

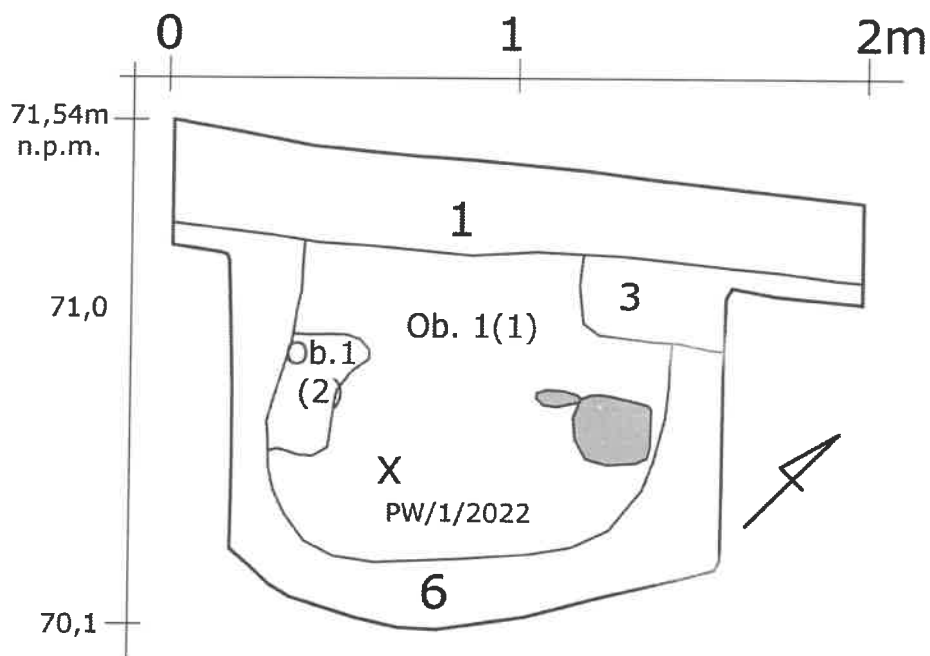

Rysunek 3. Lipiany, stan 1, rzut płaski wykonanego wykopu, z oznaczeniem lokalizacji obiektów archeologicznych (Ob. 1, 2, 3a i b), współrzędnymi GPS w układzie 2000 (strefa V) – EPSG:2176 dla 4 narożników oraz świadkiem i cięciem profilowym.

W wyniku przeprowadzonych prac badawczych odsłonięto, zadokumentowano i przebadano 4 obiekty archeologiczne:

Obiekt 1

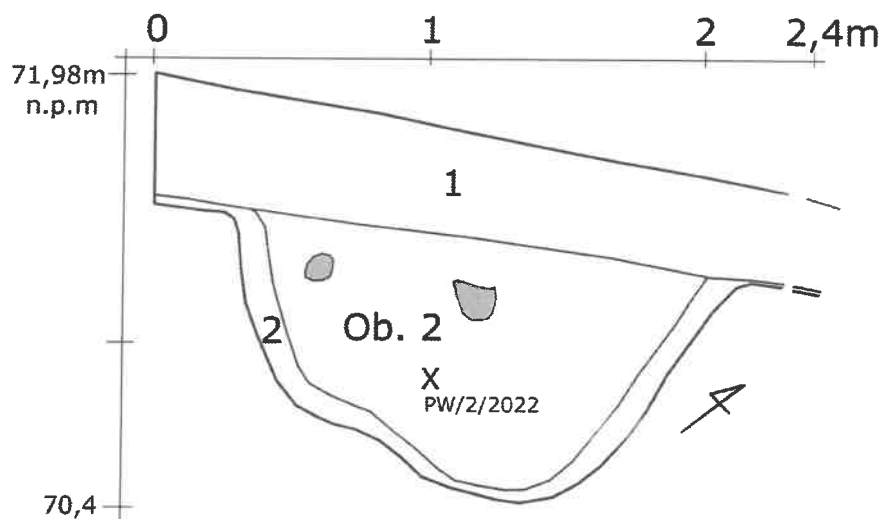
Obiekt 1 odsłonięto w centralnej części wykopu bezpośrednio pod warstwą humusu. Wkop wykonany był w żółtym piasku - calcu. W rzucie miał on kształt koła o średnicy około 1m i wyraźne zarysowane granice, miejscami zakłócone przez wtręty zbitego żółtego piasku. W przekroju obiekt miał workowaty kształt i płaskie dno, znajdujące się na głębokości 85 cm poniżej stropu obiektu. Wypełnisko obiektu stanowił szary, sypki piasek z wtrętami żółtego zbitego piasku (2), kamieniami, materiałem zabytkowym oraz fragmentami węgla drzewnych. W inwentarzu obiektu stwierdzono 220 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej, 116 fragmentów kości zwierząt, 6 fragmentów polepy oraz przekłuwacz kościany. W związku z obecnością węgla drzewnych w wypełnisku pobrano również próbę C14 - PW/1/2022.

Rysunek 4. Lipiany, stan 1, Obiekt 1, przekrój. Legenda: 1 – ciemno szaro, brązowy humus; Ob 1(1) - szary, sypki piasek z wtrętami żółtego piasku, kamieniami i materiałem zabytkowym; Ob. 1(2) - zbitý żółty piasek; 3 - zbitý żółty piasek; 6 - żółty sypki piasek.

Obiekt 2

Obiekt 2 odsłonięto na północ od zachodniego narożnika wykopu. Tylko jego część znajdowała się w obrębie wykonanego wykopu badawczego. Zalegał on bezpośrednio pod warstwą humusu. Wykonano go w żółtobrązowej glinie - calec. W rzucie płaskim był nieregularny i lekko zaokrąglony, jego uwidoczniona część przypominała połowę gruszki o długości 1,5m i 0,6/0,4m szerokości. Miał wyraźnie zarysowane granice. W przekroju, wykonanym na osi północno-zachodniego profilu wykopu, obiekt miał nieregularny zaokrąglony kształt. Jego dno znajdowało się na głębokości około 1 m poniżej stropu. Wypełnisko obiektu stanowił szary, sypki piasek z kamieniami, materiałem zabytkowym oraz fragmentami węgla drzewnych. W inwentarzu obiektu stwierdzono 55 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej, 46 fragmentów kości zwierząt oraz 1 fragment polepy. W związku z obecnością węgla drzewnych w wypełnisku pobrano również próbę C14 - PW/2/2022.

Rysunek 5. Lipiany, stan 1, Obiekt 2, przekrój. Legenda: 1 – ciemno szaro, brązowy humus; Ob. 2 - szary, sypki piasek z wtrętami żółtego piasku, kamieniami i materiałem zabytkowym; 2 - żółto brązowa glina.

Obiekt 3a i 3b

Po zdjęciu warstwy humusu w południowo-wschodnim narożniku wykopu zaobserwowano wkop/nawarstwienie z jasnoszarym wypełniskiem. Po doczyszczeniu okazało się, że są to dwa obiekty 3a i 3b o zbliżonych, niemal jednorodnych wypełniskach bez wyraźnego rozgraniczenia.

Zdjęcie 1. Lipiany, stan 1, obiekty 3a i 3b, widok z góry po odhumusowaniu.

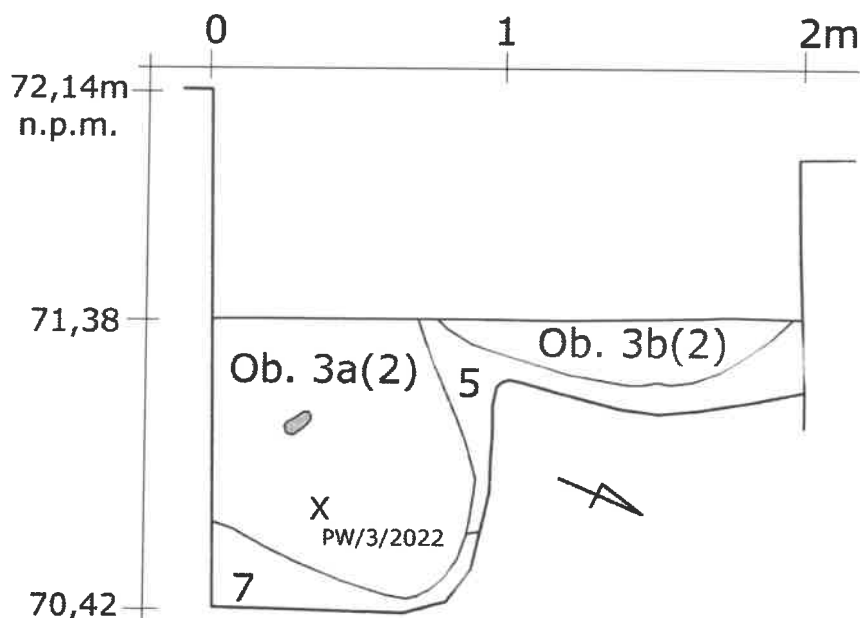
Dopiero po zdjęciu około 10 centymetrowej warstwy mechanicznej zaczęły być zauważalne wyróżniki, na podstawie których, można było wydzielić obydwie struktury.

Zdjęcie 2. Lipiany, stan 1, obiekty 3a i 3b, widok z góry po odhumusowaniu i zdjęciu 10 cm warstwy mechanicznej

Obiekt 3a

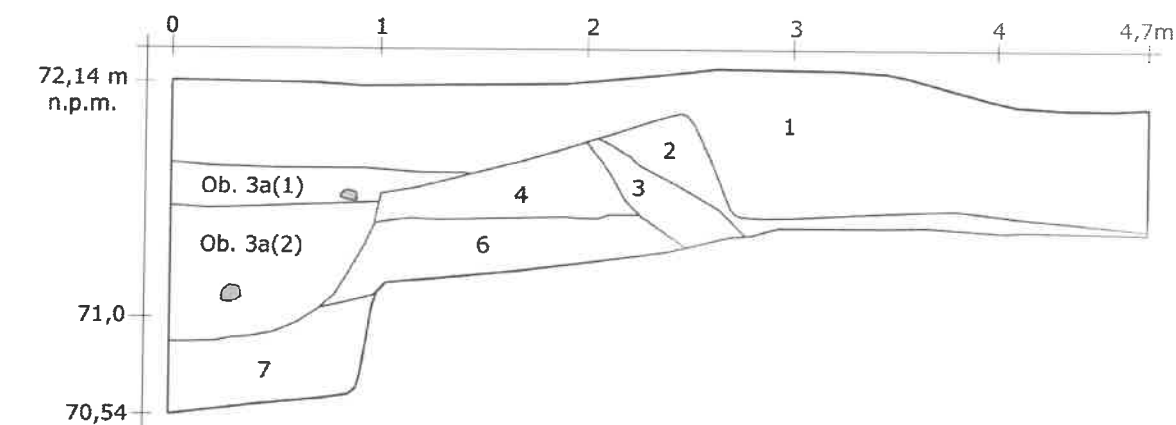
W wykonanym wykopie badawczym odsłonięto jedynie część obiektu 3a, która w rzucie przypominała ćwiartkę koła o wymiarach 1,7 na 2,4 m. Przez obiekty 3a i 3b, w ich najszerszych punktach wykonano przekrój, celem ustalenia wzajemnych relacji pomiędzy obiektami.

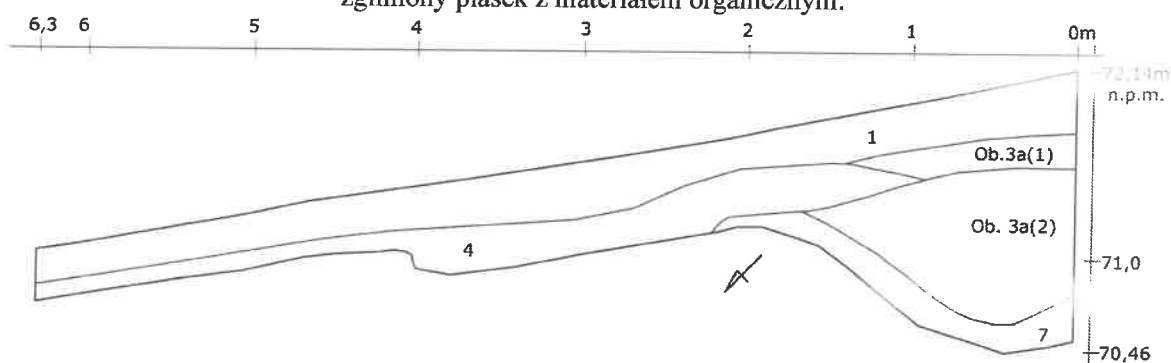
Rysunek 6. Lipiany, stan 1, Obiekt 3a i 3b, przekrój diagonalny. Legenda: Ob. 3a(2) – sypki, szarobrazowy zgliniony piasek z materiałem organicznym; Ob. 3b(2) – szary piasek ze śladami przepalenia, rdzawymi i jasnoszarymi przebarwieniami; 5 – żółta glina; 7 – jasnoszary, jasnożółty sypki piasek.

Uzyskany w wyniku przecięcia profil skłania w kierunku interpretowania obiektów jako jednoczasowych o różnych funkcjach. Obiekt 3a wyraźnie ma charakter zasobowy, a obiekt 3b pełnił raczej funkcję paleniska być może związaną z obróbką termiczną przechowywanej żywności.

W przekroju obiekt 3a miał zaokrąglone krawędzie i płaskie dno, które znajdowało się na głębokości 1,25m poniżej poziomu terenu. Jego wypełnisko podzielić można na dwie jednostki stratygraficzne. Ob. 3a(1) to ciemnoszara spiaszczona glina, zbliżona strukturą do humusu natomiast Ob. 3a(2) miała szaro-brązową barwę i strukturę sypkiego zglinionego piasku, zawierała materiał organiczny oraz zabytkowy. Pozyskano 40 fragmentów naczyń ceramicznych, 46 kości zwierzęcych i 1 fragment polepy. W związku z obecnością węgla drzewnych w wypełnisku pobrano również próbę C14 - PW/3/2022.

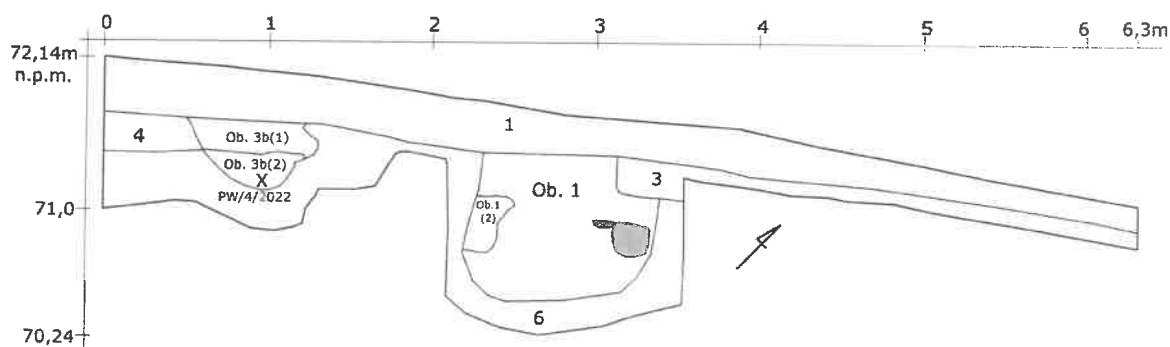
Rysunek 7. Lipiany, stan 1, Obiekt 3a, południowo-zachodni profil wykopu. Legenda: Ob. 1 – ciemnoszaro, brązowy humus; 2 – żółtobrązowa glina; 3 – zbity żółty piasek; 4 – przemieszana żółto-brązowy, ciemnoszary, zgliniony piasek; 6 – sypki żółty piasek; 7 – jasnoszary, jasnożółty sypki piasek; Ob. 3a(1) – ciemnoszaro, brązowa spiaszczona glina; Ob. 3a(2) – sypki, szarobrązowy zgliniony piasek z materiałem organicznym.

Rysunek 8. Lipiany, stan 1, Obiekt 3a, południowo-wschodni profil wykopu. Legenda: 1 – ciemnoszaro, brązowy humus; 4 – przemieszana żółto-brązowy, ciemnoszary, zgliniony piasek; 7 – jasnoszary, jasnożółty sypki piasek; Ob. 3a(1) – ciemnoszaro, brązowa spiaszczona glina; Ob. 3a(2) – sypki, szarobrązowy zgliniony piasek z materiałem organicznym.

Obiekt 3b

Obiekt 3b odsłonięto w bezpośrednim sąsiedztwie obiektu 3a we wschodniej części wykopu badawczego. W rzucie płaskim miał on kształt zbliżony do koła o średnicy około 1,10 m. W przekroju miał zaokrąglone krawędzie i dno, które znajdowało się na głębokości 1m poniżej poziomu terenu. Wypełniska stanowiły dwie warstwy Ob. 3b(1) ciemnoszara spiaszczona glina i Ob. 3b(2) - szary piasek, pylasty ze śladami przepalenia oraz rdzawymi i jasno szarymi przebarwieniami. Niewielkie rozmiary oraz ślady przepalenia skoncentrowane przy dnie obiektu skłaniają ku identyfikowaniu go jako pozostałości po palenisku. W związku z obecnością węgli drzewnych w wypełnisku pobrano również próbę C14 - PW/4/2022. W trakcie eksploracji pozyskano 22 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej i 12 kości zwierzęcych.

Rysunek 9. Lipiany, stan 1, Obiekt Ob.1 i 3b, północno-zachodni profil świadka. Legenda: 1 – ciemnoszaro, brązowy humus; 3 – zbity żółty piasek; 4 – przemieszana żółto-brązowy, ciemnoszary, zgliniony piasek; 6 – sypki żółty piasek; Ob. 1(1) - szary, sypki piasek z wtętami żółtego piasku, kamieniami i materiałem zabytkowym; Ob. 1(2) - zbity żółty piasek; Ob. 3b(1) – ciemnoszaro, brązowa spieczona glina; Ob. 3b(2) – szary piasek ze śladami przepalenia, rdzawymi i jasnoszarymi przebarwieniami

3. Wnioski

W wyniku badań archeologicznych wyprzedzających budowę wieży widokowej na grodzisku w Lipianach (Lipiany stan. 1 (AZP 39-09/6)) wykonano jeden wykop badawczy. W trakcie badań odsłonięto, zadokumentowano i przebadano 4 obiekty, z których pozyskano materiał pozwalający datować je na okres wczesnego średniowiecza (X-XII w.), równoczesowy z okresem użytkowania założenia grodowego. Trzy obiekty miały charakter dużych jam zasobowych, a czwarty najprawdopodobniej to pozostałość paleniska. Z wypełnisk obiektów oraz z warstwy humusu pozyskano 647 fragmentów ceramiki naczyniowej wczesnośredniowiecznej oraz 9 fragmentów polepy. Natrafiono również na liczne fragmenty i kości zwierzęce podkreślające zasobowy charakter odkrytych obiektów.

Ze względu na ścisłe powiązanie wymiarów i lokalizacji wykopu badawczego z planowaną inwestycją budowy wieży widokowej, wykopu nie poszerzano celem dalszego odsłaniania obiektów. Fragmenty dwóch z czterech obiektów znajdujące się poza obrębem wykopu badawczego nie zostały wyeksplorowane.

4. Dokumentacja fotograficzna

Zdjęcie 3. Lipiany, stan. 1. Widok ogólny w kierunku zachodnim przed rozpoczęciem prac.

Zdjęcie 4. Lipiany, stan. 1. Widok na południowo-wschodnią część wykopu po zdjęciu humusu.

Zdjęcie 5. Lipiany, stan. 1. Widok na północno-zachodniej część wykopu po zdjęciu humusu.

Zdjęcie 6. Lipiany, stan. 1, obiekt 1, widok z góry.

Zdjęcie 7. Lipiany, stan. 1, obiekt 1, przekrój profilowy.

Zdjęcie 8. Lipiany, stan. 1, obiekt 1, przekrój profilowy i widok z góry po rozebraniu świadka.

Zdjęcie 9. Lipiany, stan. 1, obiekt 2, widok z góry na strop obiektu.

Zdjęcie 10. Lipiany, stan. 1, obiekt 2, przekrój profilowy.

Zdjęcie 11. Lipiany, stan. 1, obiekt 2, przekrój profilowy.

Zdjęcie 12. Lipiany, stan. 1, widok ogólny w trakcie prac, zdjęcie w kierunku północno-wschodnim

Zdjęcie 13. Lipiany, stan. 1, widok ogólny w trakcie prac, zdjęcie w kierunku północnym

Zdjęcie 14. Lipiany, stan. 1, świadek profil południowo-wschodni.

Zdjęcie 15. Lipiany, stan. 1, profil północno-zachodni wykopu.

Zdjęcie 16. Lipiany, stan. 1, przekrój diagonalny przez obiekty 3a i 3b.

Zdjęcie 17. Lipiany, stan. 1, profil południowo-zachodni wykopu, część południowa.

Zdjęcie 18. Lipiany, stan. 1, profil południowo-zachodni wykopu.

Zdjęcie 19. Lipiany, stan. 1, świadek, profil północno-zachodni.

Zdjęcie 20. Lipiany, stan. 1, wykop po zakończeniu prac badawczych, zdjęcie w kierunku południowo-wschodnim

Zdjęcie 21. Lipiany, stan. 1, wykop po zakończeniu prac badawczych, zdjęcie w kierunku północno-wschodnim

Zdjęcie 22. Lipiany, stan. 1, wykop po zakończeniu prac badawczych, zdjęcie w kierunku wschodnim

5. Inwentarz zabytków

Nr inw.	Wykop/lokalizacja	Warstwa	Surowiec	Opis	Datowanie	Data	Osoba	Uwagi	Razem
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1	1 (Humus)	Ceramika	25 fr. wylewów naczyń wczesnośredniowiecznych 160 fr. brzuśców naczyń wczesnośredniowiecznych 9 fr. den naczyń wczesnośredniowiecznych 1 fr. polepy 1 fr. porcelany nowożytnej	WS-Now.	12.2022	RT		196
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1	1 (Humus)	Metal	1 fr. trzpienia gwoźdźcia 1 moneta 20 groszy z 1963 r.	WS-Now.	12.2022	RT		2
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1	1 (Humus)	Kości	46 fr. kości zwierzęcych	WS-Now.	12.2022	RT		46
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 1	Ob. 1 (1)	Ceramika	37 fr. wylewów 22 naczyń wczesnośredniowiecznych 168 fr. brzuśców naczyń wczesnośredniowiecznych 15 fr. den naczyń wczesnośredniowiecznych 6 fr. polepy	WS	12.2022	RT		226
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 1	Ob. 1 (1)	Kości	115 fr. kości zwierzęcych 1 przekłuwacz z kości	WS	12.2022	RT		116
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 1	Ob. 1 (1)	Krzemień	1 fr. wióra krzemienne	?	12.2022	RT		1
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 2	Ob. 2	Ceramika	8 fr. wylewów naczyń wczesnośredniowiecznych 39 fr. brzuśców naczyń wczesnośredniowiecznych 8 fr. den naczyń wczesnośredniowiecznych 1 fr. polepy	WS	12.2022	RT		56
	Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 2	Ob. 2	Kości	46 fr. kości zwierzęcych	WS	12.2022	RT		46

Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 3	Ob. 3a(1), 3b(1)	Ceramika	15 fr. wylewów naczyń wczesnośredniowiecznych 96 fr. brzuśców naczyń wczesnośredniowiecznych 5 fr. den naczyń wczesnośredniowiecznych	WS	12.2022	RT	116
Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 3	Ob. 3a(1), 3b(1)	Kości	77 fr. kości zwierzęcych	WS	12.2022	RT	77
Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 3a	Ob. 3a(2)	Ceramika	5 fr. wylewów naczyń wczesnośredniowiecznych 33 fr. brzuśców naczyń wczesnośredniowiecznych 2 fr. den naczyń wczesnośredniowiecznych 1 fr. polepy	WS	12.2022	RT	41
Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 3a	Ob. 3a(2)	Kości	53 fr. kości zwierzęcych	WS	12.2022	RT	53
Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 3b	Ob. 3b (2)	Ceramika	1 fr. wylewów naczyń wczesnośredniowiecznych 21 fr. brzuśców naczyń wczesnośredniowiecznych	WS	12.2022	RT	22
Lipiany, stan. 1 Wykop 1 Obiekt 3b	Ob. 3b (2)	Kości	12 fr. kości zwierzęcych	WS	12.2022	RT	12
						Razem:	1009

